

220

GENER
2014

L'ANY 2014 A LA MEDITERRÀNIA I L'ORIENT MITJÀ: buscant desesperadament una escletxa d'esperança

Moussa Bourekba, Responsable de projectes, CIDOB

Francis Ghilès, Investigador Sènior Associat, CIDOB

Eduard Soler i Lecha, coordinador de recerca, CIDOB

Eckart Woertz, Investigador Sènior, CIDOB

L'any 2013 els països del nord d'Àfrica i de l'Orient Mitjà han estat testimoni de la frustració i el descontentament per la lentitud de les seves transicions, d'un augment de la violència i de la confrontació regional. Ha estat un *annus horribilis* i molts analistes, creadors d'opinió i polítics han recuperat el vell paradigma de l'excepcionalisme àrab, assumint que la regió està indefectiblement condemnada a ser un escenari de violència i radicalització. Confirmarà 2014 aquesta assumpció o, al contrari, oferirà algun motiu per ser moderadament optimista sobre el potencial de canvi i pau a la regió?

Tunísia i Egipte han començat una nova etapa política amb l'aprovació de les seves constitucions. No obstant això, a aquestes alçades de 2014, sembla que els dos països segueixen camins oposats. Mentre que la restauració militar a Egipte continua reprimint als membres dels Germans Musulmans i als activistes revolucionaris, Tunísia ha optat pel consens i el compromís. La nova constitució a Egipte amplia drets individuals però, a la vegada, reforça el paper de tutela de l'Exèrcit, alienant a amplis segments de la població. A Tunísia la nova constitució també amplia els drets i llibertats dels tunisians però d'una forma molt més inclusiva i respectuosa amb les diferents sensibilitats. La consolidació de la "via tunisiana" cap a la democràcia enviaria un missatge fort a la població i les elits de la regió.

A Líbia, les autoritats centrals han estat incapaces de desmobilitzar les milícies i han perdut el control d'àmples zones al sud i l'est del país. Des que l'octubre de 2013 una milícia segrestar al Primer Ministre Ali Zeidan la violència ha anat en augment, creixen les tensions territorials i s'obren tot tipus d'escenaris. Una de les poques notícies positives és la valenta mobilització dels ciutadans anònims contra les milícies, així com la multiplicació d'iniciatives de base que tenen com a objectiu dibuixar un nou futur en un país en què la societat civil era quasi inexistent.

Algèria, un país clau al nord d'Àfrica, celebrarà eleccions presidencials a l'abril. Abdelaziz Bouteflika, malgrat els greus problemes de salut, podria presentar

la seva candidatura per a un quart mandat. Altres, com l'ex primer ministre Ali Benflis, ja han fet pública la seva candidatura. El principal interrogant és si els algerians tenen una elecció real i, per tant, si es pot produir un canvi des de dins en els propers anys. En una regió turbulenta, Algèria té la capacitat per esdevenir un actor que institueixi un cert ordre regional sempre que gestioni correctament l'estabilitat dins les seves fronteres i permeti que una nova generació accedeixi al poder.

Al Marroc és probable que el Rei segueixi duent a terme reformes sense grans impediments. Les tensions entre el PJD i altres partits polítics han baixat d'intensitat des de juliol de 2013. Tot i que l'economia ha millorat, l'any passat vam poder veure una societat marroquina mobilitzada per diversos escàndols i qüestions vinculades als drets i les llibertats (corrupció, violència masculista, DanielGate, etc.). Aquest tipus de pressió social és l'única garantia que des de dalt se segueixin promovent reformes.

Menys prometedora és la situació a l'Orient Mitjà. L'any 2013 el conflicte a Síria s'ha convertit en un dels pitjors des de la Segona Guerra Mundial. Nacions Unides ja no compta els morts, gairebé dos milions i mig de sirians s'han registrat com a refugiats en altres països i gairebé sis milions són desplaçats interns. El que va començar com una protesta pacífica contra un règim autoritari ha degenerat en una guerra civil i la violència ha arribat a països veïns, especialment al Líban i l'Iraq. L'any 2014 va començar amb les converses de Ginebra 2 en les que parteix de l'oposició i el règim es van asseure al voltant de la mateixa taula. Es va obtenir massa poc però era poc realista esperar més en les actuals circumstàncies. Només hi haurà una perspectiva de solució si els actors locals estan disposats a cedir i si les potències regionals i internacionals que els donen suport els hi obliguen. I aquestes condicions no es reuneixen encara. En el pla intern, és una guerra de supervivència. En el pla regional, l'Iran i l'Aràbia Saudita busquen hegemonia. En el pla global, per a potències com els Estats Units, Rússia i altres és un tema de prestigi i d'estatus.

Les projeccions per al 2014 estan marcades per noves tendències geopolítiques. L'any 2013 va ser un any clau en la redefinició de lideratges regionals, especialment amb la destitució de Mohammed Mursi a Egipte i l'elecció de Hassan Rohani a l'Iran i aquest any veurem quins efectes han tingut aquests canvis. A més a més, a Turquia Erdogan s'enfronta a tensions internes i la seva política exterior rep crítiques fora i dins del país. Aràbia Saudita està exercint un paper més actiu mentre que Qatar s'ha vist obligat a moderar el seu activisme polític. Pel que fa a les potències internacionals, Rússia ha tornat a Orient Mitjà; els Estats Units deixen clar que no volen resoldre tots els problemes de la regió tot i que Kerry s'hagi implicat personalment en assolir un acord marc entre palestins i israelians; la UE està massa ocupada resolent seus problemes interns mentre que alguns estats membres, que abans van marcar l'agenda a Líbia i Mali, són molt menys actius en aquest front. En aquestes circumstàncies, un acostament entre l'Iran i Occident podria marcar la diferència.

Si les potències regionals i globals arriben a la conclusió que l'hegemonia no és una opció viable i entenen que el seu interès a llarg termini és anar reduint els nivells de violència i de tensió, només llavors, 2014 podria albergar una esclatxa d'esperança en un regió turmentada.